

---

**Opgave 3 Straffen voor een veiliger samenleving?**

---

*Bij deze opgave hoort tekst 4.*

**Inleiding**

Prof. dr. R. van Swaaningen, criminoloog aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam, publiceerde in 2012 een artikel over het nut van straffen. Hij pleit ervoor om vooral het doel van straffen voor ogen te houden en om meer gebruik te maken van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek om tot slimmere interventies te komen. Enkele fragmenten van zijn artikel staan in tekst 4.

*Lees de regels 1 tot en met 14 van tekst 4.*

In de regels 12-14 van tekst 4 wordt beweerd dat de stelling 'strenger straffen leidt tot een veiliger samenleving' onjuist is.

- 1p 11 Wat is in die stelling de afhankelijke variabele en wat is de onafhankelijke variabele?

*Lees de regels 15 tot en met 41 van tekst 4.*

Het is bekend dat 'gezetten hebben' een hogere status oplevert in criminele jeugdgroepen. Dit gegeven kan aanleiding zijn voor een onderzoek naar de vraag: 'Is zo'n hogere status gerelateerd aan de kans op recidive?'

Op basis van een geschikte theorie kan een verwachting ten aanzien van de onderzoeksvraag geformuleerd worden. Vervolgens kan onderzoek naar de houdbaarheid van een hypothese die theorie versterken of verzwakken. We beperken ons tot twee theorieën: de etiketteringstheorie en de bindingstheorie.

- 5p 12
- Geef een korte omschrijving van de etiketteringstheorie.
  - Geef een korte omschrijving van de bindingstheorie.
  - Leg per theorie uit of die bruikbaar is bij het onderzoeken van de vraag: is zo'n hogere status gerelateerd aan de kans op recidive?
  - Stel een hypothese op bij deze onderzoeksvraag.

*Lees de regels 42 tot en met 63 van tekst 4.*

- 2p 13 Bevat dit tekstdeel vooral kritiek op een politiek linkse of op een politiek rechtse visie op criminaliteit?  
Geef een citaat waaruit dat blijkt en leg je antwoord uit.

*Lees de regels 64 tot en met 77 van tekst 4.*

- 3p 14 Welke kanttekeningen kun je plaatsen bij de statistieken met geregistreerde criminaliteit waarop rechtseconomen hun conclusies baseren? Geef er drie.

- Burgers en politici die van mening zijn dat zwaarder straffen niet leidt tot minder criminaliteit, kunnen met een beroep op twee doelen van sancties toch voorstander zijn van zwaardere straffen.
- 4p 15 Beredeneer vanuit twee doelen van sancties dat het opleggen van zwaardere straffen toch zinvol kan zijn, ook al neemt de criminaliteit daarmee niet of nauwelijks af.

*Lees de regels 78 tot en met 90 van tekst 4.*

- Delinquenten die een vrijheidsstraf kregen opgelegd recidiveerden veel vaker dan delinquenten die een geldboete kregen opgelegd. Er is dus een verband tussen enerzijds de soort straf die een delinquent opgelegd kreeg en anderzijds het percentage dat recidiveerde. Er zijn ook nog andere factoren die een rol spelen bij verschillen in recidive.
- 2p 16 Welke andere factor dan de soort straf zou verband kunnen houden met verschillen in recidive? Licht je antwoord toe.

- Als een verdachte na een sepot opnieuw met het OM in aanraking komt kun je in sommige gevallen wel spreken van recidive en in andere gevallen niet. Dat hangt af van de reden voor het sepot. Het OM kan immers op verschillende gronden een zaak seponeren.
- 4p 17 – Geef een reden voor sepot waarna je **niet** kunt spreken van recidive als de verdachte daarna opnieuw met het OM in aanraking komt.  
– Geef een reden voor sepot waarna je **wel** kunt spreken van recidive als de verdachte daarna opnieuw met het OM in aanraking komt.  
– Leg je antwoorden uit.

### Opgave 3 Straffen voor een veiliger samenleving?

#### tekst 4

#### De roep om strengere straffen

Politici suggereren dat meer strafbaar stellen, meer dwangmiddelen en strengere straffen Nederland veiliger zouden maken. Zo eenvoudig is het niet.

Als het werkelijk zo is, dan zou wereldkampioen streng straffen, de Verenigde Staten, het veiligste land ter wereld zijn en de Scandinavische landen, waar relatief mild wordt gestraft, gebukt gaan onder een enorme criminaliteit. De stelling dat strengere straffen tot een veiliger samenleving leidt, is dan ook onjuist.

#### 15 Effecten van sancties

De tijd dat criminologen meenden dat straffen niet werkt, ligt echt lang achter ons, maar we moeten nu niet in het andere uiterste vervallen en te veel van straf verwachten. Uit evaluatieonderzoek is bekend, dat er grote verschillen bestaan tussen de effecten van diverse sancties. Zij kunnen leiden tot zowel een afname van de criminaliteit als tot een toename. Vaak hebben ze geen enkel effect.

#### Afschrikkende werking

Voorstanders van strengere straffen wijzen vaak op de afschrikwekkende werking van gevangenisstraf. Dat is echter meer een aanname dan een empirische realiteit. Zo werkt het misschien bij mensen die voor het eerst met justitie in aanraking komen en die in de samenleving ook iets te verliezen hebben, maar op de diehards maakt detentie weinig indruk. 'Gezeten hebben' heeft soms

zelfs iets aantrekkelijks. In criminele jeugdgroepen levert het status op. De afschrikkende werking van de straf is vooral een mantra van rechtseconomen, die denken dat de mens een rationeel handelend wezen is dat permanent kosten en baten tegen elkaar afweegt. De calculerende burger is voor hen een axioma, terwijl de meeste criminologen die aanname ter discussie stellen. Uiteraard zijn er ook onder criminelen calculerende burgers, maar de meeste huis-tuin-en-keuken-delinquenten zijn erg slecht in staat de consequenties van hun handelen te overzien. Velen zien, vanwege hun slechte startpositie, voor zichzelf weinig mogelijkheden om met legale middelen een redelijk bestaan op te bouwen. De slechte jeugd is helaas een realiteit. Of de delinquente oplossing een rationele afweging is, is maar de vraag.

#### Verschillen in zienswijze

Gezien de grote verschillen in benaderingswijzen, is het niet verwonderlijk dat er ook andere conclusies worden getrokken over het effect van (streng) straffen. De rechtseconoom kijkt naar statistische ontwikkelingen, de criminoloog naar de maatschappelijke werkelijkheid achter de cijfers. De rechtseconoom beschouwt cijfers over geregistreerde criminaliteit als feiten, terwijl de criminoloog wijst op de vertekeningen die erin zitten. Uit recidivecijfers kan ook niet worden afgeleid dat hoe harder er wordt

80 gestraft, hoe minder delinquenten in  
herhaling vervallen. Eerder is het  
omgekeerde het geval. De recidive-  
percentages van volwassen delin-  
quenten liggen bij kortgestraften rond  
85 65%, bij langgestraften 50%, bij taak-

gestraften 33%, bij voorwaardelijk  
veroordeelden 35%, bij mensen die  
een geldboete hebben opgelegd  
gekregen 22% en bij personen wier  
90 zaak is geseponeerd op 25%. (...)

*naar: R. van Swaeningen*

*uit: Openbaar Bestuur, een tijdschrift voor beleid, organisatie en politiek*